

товару при певних трансформаціях здатна займати в них позицію підмета в якості граматичної основи пропозиції, її смислового центру, що приєє налагодженню комунікації із реципієнтом слогану, прямо вказуючи йому на рекламований товар та усіяко залучаючи його до розмірковування над задумом та змістом слогану, стимулюючи до придбання рекламованого товару. Таким чином, відбувається відтворення задуманого комунікативного ефекту на адресата, а значить, створюється прагматичний потенціал слогану.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багдасарян В. Х. Проблема імпліцитного: (Логико-методологический анализ) / В. Х. Багдасарян – Ереван : Изд-во АН Арм. ССР, 1983. – 138 с.
2. Виноградова О., Коваленко Є. Функціонування конструкцій експресивного синтаксису в рекламних текстах // Лінгвістичні студії: Зб. наук праць. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 14. – С. 126-130.
3. Лившиц Т. Н. Реклама в прагмалінгвістическом аспекте / Т. Н. Лившиц. – Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 1999. – 212 с.

*Панова Дар'я,
Забужанська Інна
Вінниця*

ДИСКУРС ЯК ПРОЦЕС І НАЙЗАГАЛЬНІША КАТЕГОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВНОГО КОДУ В СПІЛКУВАННІ

Поняття «дискурс» дуже багатозначне. Його дослідженню присвячена велика кількість наукових праць. У науковій літературі, насамперед лінгвістичній і логічній, слово дискурс в основному вживається як синонім слова текст.

Термін «дискурс» використовується у різних значеннях, що дає змогу вченим стверджувати про «розмитість» його поняттєвих меж. Зокрема, поняття дискурсу асоціюється з усіма виявами комунікації в суспільстві (комунікативний дискурс, мовний, вербальний, невербальний, сучасні дискурсивні практики, дискурс мовчання), комунікацією у межах окремих каналів (візуальний, слуховий, тактильний), виявом правил спілкування, способів викладу та втілення прагматичної мети мовців (етикетний, лайливий, дидактичний). Дискурс визначають також як носія різних типів інформації в комунікації: раціональної (раціоналізму, об'єктивного, суб'єктивного, правди, істини, брехні); духовної віри,

світобачення, поривань тощо (духовний, сакральний, релігійний, філософський, метафізичний, християнський, протестантський, православний, міфологічний, міфічний, апокаліптичний, символічний) [2, с.55-56].

Соціологізація поняття дискурсу породила новий підхід до його розуміння. Наукова інновація полягає в тлумаченні дискурсу як «мови в мові». Засновником такого підходу став Ю. Степанов, який вважає, що дискурс описує фрагменти історії закритих систем. Таким чином, поняття «дискурс» тлумачиться «як спеціальне використання мови для вираження особливої ідеології» [4, с.32].

Найбільш докладно дискурс як соціальну практику дослідив у критичному дискурс-аналізі англійський учений Н. Фейркло. Автор пропонує три підходи до визначення дискурсу: 1) як соціальної практики; 2) як різновиду мови, який використовується в межах певної галузі (наприклад, політичний або науковий дискурс); 3) як способу говоріння, що надає значення життєвому досвіду, заснованому на певній точці зору (наприклад, феміністичний, марксистський дискурси, дискурс захисника довкілля тощо). Дослідження дискурсу Н. Фейркло містить детальний лінгвістичний аналіз тексту, проте не обмежується ним: «Аналіз тексту сам по собі не достатній для дискурс-аналізу, оскільки він не пояснює зв'язку між текстами, соціальними і культурними процесами та структурами». Значить, аналіз тексту не може проходити ізольовано від інших текстів та без залучення екстралінгвальних чинників [3, с.22].

Такими є основні підходи до визначення сутності терміна «дискурс» з лінгвістичного погляду. О. Селіванова систематизує їх і пропонує такі дефініції зазначеного поняття: «1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників — онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст, занурений у життя; 2) замкнена цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальні, культурні, етнічні і т. ін.); 3) стиль, підмова мовного спілкування; 4) зразок мовної поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних» [1, с.19-22].

Поняття дискурсу часто асоціюється з типами та формами мовлення, принципами побудови повідомлення, його риторикою (монологічний, діалогічний, наративний, риторичний, іронічний тощо), характеристиками мовлення окремої людини і груп людей (особистісний, неповторний, колективістський, авторитарний). Розглядають дискурс і як функціональний стиль, Різновид мовлення (усний, писемний, науковий, художньо-белетристичний, діловий, літературний), різновид

функціонального стилю, його реалізацію в різних сферах спілкування (юридичний, судовий, газетний, Радіодискурс, кінодискурс, театральний, у сфері публік рілейшнз, рекламний, святковий); як жанр художньої літератури (прозовий, ліричний, драматичний).

У своїх лінгвістичних працях Т. ван Дейк подає дискурс як «розмити» категорію. Інші вчені вказують на його полісемію, навіть вбачають омонімічні розходження окремих значень, оскільки ця категорія вживається в різних науках з різним значенням. А сучасна українська лінгвістка Н. Сукаленко вважає, що цей термін знаходиться між текстом, контекстом, функціональним стилем, підмовою тощо [1, с.16].

Розмитість терміна «дискурс» зумовлена двома причинами: історією становлення, коли в семантичній «пам'яті» лексеми утримуються ознаки попередніх її вживань, і певною невизначеністю місця поняття «дискурс» у системі існуючих категорій та модусів вияву мови.

З огляду на різноманіття тлумачень поняття «дискурс» можна визначити так:

Дискурс (з франц. — мовлення) — тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів.

Отже, дискурс можна вважати одночасно живим процесом спілкування і найзагальнішою категорією міжособистісної інтеракції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми сучасного літературознавства і мовознавства: Збірник праць. – К.: НМК ВО, 1991. – 360 с.
2. Соколов А. Проблемы научной дискуссии: логико-гносологический анализ. – М.: Наука, 1980. – 157 с.
3. Мельничайко В. Лінгвістика тексту : Посібник для вчителів/ Володимир Мельничайко,. -К.: Рад. шк., 1986. -168с.
4. Ярошевский М. Дискуссия как форма научного общения. – М.: Просвещение, 1977. – 150 с.